

«NABÍ» DE JOSEP CARNER, PER JORDI CORNUDELLA*

Sembla ser que durant els darrers quinze anys aquest país comença a fer justícia a la poesia de Josep Carner, i hauriem d'afegir que això ha succeït d'una manera bastant marginal. És a partir de la dècada dels anys setanta que Gabriel i Joan Ferraté van saber donar als seus estudis sobre l'obra del poeta una energia intel·lectual que, si no vaig errat, no s'havia donat d'ençà de la crítica de Riba, i que s'ha anat imposant no pas per la força de cap institució oficial, sinó gràcies a la saviesa amb què van ser formulats.

És en aquesta línia que hem de situar el llibre de Jordi Cornudella, que s'encara amb l'obra que sens dubte representa la culminació de l'art de Carner concentrant-hi un esforç admirable, i aconseguint uns resultats no gaire usuals en el panorama de la nostra crítica, possiblement perquè conté una competència i una professionalitat adquirides no pas en el camp de la filologia catalana, sinó en el pes de la filologia clàssica, que té, si més no, molta més experiència acumulada.

Si a tot això afegim una veritable passió per la literatura, ens podrem explicar el caràcter d'excepció que s'hi desplega des del començament fins al final. No hi ha res, doncs, en aquest assaig, que recordi, ni remotament, les tortures que sovint ens infligeixen en nom de la crítica. Afortunadament és tot el contrari.

Nabí, per altra banda, és una obra amb una certa fortuna crítica. Una bona part dels estudis que en posseïm, dedicats sobretot a la interpretació global del poema i a arrancar-ne diferents parcel·les de sentit, tenen una qualitat innegable. Potser per aquesta raó Cornudella ha volgut dirigir els seus esforços cap a la consecució d'uns objectius més modestos i menys treballats, que ens són especificats a la presentació del llibre, en la qual se'ns diu el següent:

«L'anàlisi de *Nabí* que ara presento ... no pretén escatir el sentit últim del poema, sinó mostrar alguns dels pretextos i dels mecanismes que el fan possible, tant d'un punt de vista narratiu, com d'un punt de vista estrictament formal».

* Editorial Empúries, Barcelona, 1986.

L'objectiu del llibre inclou tanmateix un valor que jo crec que és molt d'agrar. Es tracta de la il·luminació del procés de la creació artística, dels procediments que governen l'elaboració del poema, que el caracteritzen i el particularitzen com a tal, i que ulteriorment en governen la interpretació. A aquestes finalitats va dirigit l'esforç de presentar, al primer capítol, les fonts bíbliques i els condicionaments de la paràfrasi. Cornudella exemplifica el procediment mostrant fins a quin punt els versets del llibre de Jonàs originen la composició del *Nabí*, i, per altra banda, com s'originen les ampliacions descriptives, que sovint són portadores dels fils que estableixen el teixit formal del poema.

Cornudella també es proposa tractar una de les complexitats més característiques de *Nabí*: la relació temporal que s'estableix entre el narrador, la seva història, i els narradors o interlocutors interiors a la seva història. És prou sabut que el narrador extern no apareix sinó al primer i al darrer cant. Per això els lectors ens veiem obligats a haver de suplir la seva veu en aquells casos on, per raons d'enfocament i d'èmfasi, queda elidida, si és que volem situar en el temps que els pertoca tots els fets que hi ha descrits. Per exemple: entre el Cant II i el Cant III, hi ha un lapsus de temps molt llarg. Jonàs, al final del Cant II, no sap encara quina serà la seva peripècia posterior. Només té la intenció d'embarcar-se a Jaffa:

d'allí viatjaré fins que m'exori
davant la proa, assolellat, un promontori
amb petges d'una raça diferent.

Però no està segur de com acabarà aquesta aventura. I ell mateix expressa aquesta inseguretat pensant en una altra alternativa:

O potser tot serà caiguda i agonia
i finiré de la tempesta en el renou;
o em reprendràs, com fa l'amant amb qui el traïa,
amb goig o amb ira que en els braços clou.

Al començament del Cant III, en canvi, Jonàs ja ha acabat tota la seva peripècia, i l'explica en el flashback que representen els

Cants III-IX. Del Cant IX al Cant X hi tornem a trobar un altre salt, però aquesta vegada va acompanyat per la presència explícita del narrador implícit. En la descripció general de l'estructura del discurs narratiu coincideix amb el plantejament de Cornudella. Ara bé, l'aparició als primers versos del Cant I de dues formes de present («es mou», vers 3; «diu», vers 13) i dues d'imperfet («obeïa», vers 9; «guerxava», vers 11) representen, com també ell reconeix, un agosarament impressionant, però gens gratuït: al meu entendre, els dos presents tenen el valor del present històric. Doncs (i en aquest aspecte marginal difereix lleugerament de la interpretació que en dona Cornudella), per a mi, la narració externa dels dos primers cants és una narració posterior als fets, tot i que la representació d'aquesta narració (és a dir: tota la narració interna de Jonàs en els dos primers cants) l'hem d'entendre situada en un temps anterior al naufragi, mentre que l'adreça de Jonàs a Iahvè, que apareix a l'inici del Cant III, està situada en un temps posterior a tota la peripècia narrada fins al Cant IX.

De totes maneres, l'anàlisi de l'estructura narrativa del poema que fa Cornudella al capítol cinquè del llibre és un exercici exemplar, on els recursos descrits van sempre acompanyats de la funció que exerceixen en el poema.

Al capítol següent, que porta el títol «El conflicte Jonàs-Iahvè», Cornudella examina un element central del poema, el de «la Veu» i «les veus», que es van manifestant fins al final. Aquest és un dels temes més apassionants del *Nabí*, perquè la gran aventura de Jonàs consisteix en un llarg camí que li ensenya a destriar les veus i a distingir-ne l'origen per finalment abraçar aquella que és capaç d'oferir-li una vida més autèntica, més lliure i més feliç. Cornudella ha vist que el desenllaç d'aquesta peripècia està integrada per aquell tipus d'anagnòrisi que, segons Aristòtil, és de la millor mena: originada pels fets mateixos i sense la intervenció d'objectes convencionals, i atribueix la versemblança d'aquest reconeixement al fet que Jonàs hagi tingut, al llarg de la seva aventura, «sospites de veritat». Aquest és un capítol important i intel·ligentment explicat, i que mostra que la lectura de Cornudella és una lectura competent, perquè a més a més assenta unes bases sòlides de cara a la construcció d'una no menys sòlida explicació global del poema,

i que tots li agrairíem que ens volgués oferir en un futur no gaire llunyà. En realitat, el seu llibre és això: uns magnífics fonaments explicatius del *Nabí*, que ja porten el germen d'una explicació ulterior molt ben encaminada.

El capítol novè, dedicat a la retòrica i a la versificació, torna a ser un exemple de saber triar les qüestions més essencials i de donar-nos-en un tractament eficient a base d'indicar les relacions entre els artificis i la funció que duen a terme en el poema. Cornudella demostra molt bé, i amb exemples clars, de quina manera la coincidència entre els recursos formals i els narratius va encaminada a assegurar la fluïdesa del poema, la unitat del conjunt i la compacitat de cadascuna de les seves parts.

Completa l'assaig una notícia dels fets històrics (que inclouen dades biogràfiques de l'autor) més rellevants, situats a la presentació. En una nota, el lector pot trobar una llista de les errades més importants amb què *Nabí* va aparèixer a l'edició dels llibres de l'Escorpí, d'Edicions 62, que l'ha reeditat diverses vegades sense que mai hagi passat pel cap dels responsables fer-ne una revisió. I finalment el lector hi trobarà també una àmplia bibliografia, que inclou tots els assaigs publicats fins ara sobre el *Nabí*.

Amb menys d'un any, Cornudella ens ha donat dos primers llibres. Una excel·lent col·lecció de poemes, titulada *Feli encès* (Quaderns Crema) i aquest assaig que acabem de comentar. Tot i essent llibres tan diferents, jo diria que tenen una mateixa qualitat, que és la passió de fer la feina ben feta. Celebrem-ho, perquè no és pas una cosa que passi gaire sovint.

SALVADOR OLIVA